

Berke Barnabásné

Országos Széchényi Könyvtár

A teljes nemzeti cikkrepertórium megvalósíthatóságának lehetőségei*

Az Országos Széchényi Könyvtár 57 éve jelenteti meg nemzeti bibliográfiai rendszerében a Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertóriumát. A kiadvány mögött lévő IKER adatbázis 1993-tól épül, és 2001-től férnek hozzá távoli felhasználók az OSZK webes szolgáltatásai között. Mindazonáltal az OSZK vezetése 2003 februárjában számos szakmai és pénzügyi megfontolás alapján úgy döntött, hogy az adatbázist és a kiadványt megszünteti, helyette kibővíti másik két jelentős adatbázisának (Hungarika Információ, MANCI) gyűjtőkörét és szolgáltatását. Az IKER eddigi feladatait lássák el az illetékes szakkönyvtárak, akadémiai és felsőoktatási, megyei és települési könyvtárak. A szerző amellelt, hogy leírja a döntéssel kapcsolatos előzményeket, útmutatást kíván nyújtani egy országos cikkrepertórium lehetséges megvalósításának lépéseire.

Bevezetés

A tisztelt olvasók, mint valamilyen formában érintettek elé szeretném tárni az előzményeket, amelyek ahhoz a döntéshez vezettek, amelyről *Monok István*, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója nevében tájékoztatást küldtem a KATALIST levelezőlistára. Az MNB-kiadványokról szóló kérdések között többek között szerepelt, hogy a „*Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertórium*” c. kiadványunk megjelentetése a 2002-es tárgyévvel lezárul. Természetesen többen érdeklődtek afelől, hogy a kiadvány megjelentetése zárul-e le 2002-vel, vagy az adatbázis építése is. Én még mindig hiszek abban, hogy csak a kiadványé, de feltehetően a repertórium építése a jelenlegi módon, és a jelenlegi szervezeti keretekben nem folytatódhat, meg kell újulnia, meg kell teremtenie újjászületésének feltételeit, igazolnia kell változó körülmények közötti fennmaradásának hasznosságát és fontosságát.

Hogyan és miképpen? Erre a kérdésre a fenntartónak, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának, az OSZK vezetésének és a szakmának együtt kell keresnie a választ, és megtalálnia a megoldást. Én csak arra vállalkozom, hogy felvázolok egy lehetséges utat – ami feltehetően nem mond semmi újat –, de talán segítséget jelent. Kérem egyúttal az olvasókat és a szakmában érdekelteket, hogy az útkeresésben fogjunk össze, egyesítsük erőnket a könyvtárhasználók érdekében.

Előzmények

Az Országos Széchényi Könyvtár vezetése 2002 októberében és novemberében tárgyalásokat folytatott arról, hogy miként lehetne az OSZK-n belül ésszerűsíteni a cikkfeldolgozást, hogyan lehetne egyetlen adatbázisba integrálni a meglévő cikkadatbázisokat: az IKER-t – azaz az MNB Időszaki Kiadványok Repertóriumát –, a Hungarika Információ Adatbázist és a MANCI-t. A kérdés megválaszolásához szükség volt mindhárom adatbázis alapos vizsgálatára, gyűjtőkörük tisztázására, az egységesítési lehetőségek körüljárására és a rendelkezésre álló kapacitások elemzésére.

Végző soron belső munkaanyagként 2003 januárjára elkészült egy megvalósíthatósági tanulmány, „*Javaslat az egységes folyóiratcikk-feldolgozásra az OSZK-ban*”, Gál Julianna, Rácz Ágnes és Wolf Magda, a három cikkfeldolgozó műhely vezetőinek munkájaként. A 40 oldalas tanulmány kitér az OSZK-ban folyó cikkfeldolgozás jelenlegi helyzetére, ismerteti az IKER-t, a Hungarika Információ Adatbázist, a MANCI-t, valamint a könyvtörténeti adatbázist. Vizsgálja az átfedéseket, a tárgyi feltárásban meglévő különbségeket. Leírja az egységes feldolgozás és a közös adatbázis-építés elő-

*A cikk eredetileg előadásként hangzott el a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Bibliográfiai Szekciójának „Tanácskozás a nemzeti cikkrepertórium megvalósíthatóságáról” c. rendezvényén az Országos Széchényi Könyvtárban, 2003. április 15-én.

nyeit. Pontosított gyűjtőkört vázol fel a három adatbázis számára, foglalkozik a technológiai kérdésekkel, és javaslatot tesz az AMICUS-ban való feldolgozásra, valamint az adatbázisból elkészíthető, elvárt kiadványokra, outputokra, szolgáltatásokra, végül tárgyalja a megvalósítás feltételeit. Mellékleteiben összefoglalja, hogy

- milyen, webes felületen elérhető kurrens társadalomtudományi szakbibliográfiai adatbázisokról vannak ismeretei;
- jegyzéket közöl az irodalom- és történettudomány területéről feldolgozandó folyóiratokról;
- jegyzéket közöl a Hungarika Információ 2002–2003-ra érvényes forrásairól;
- részletesen leírja a MANCI adatbázis gyűjtőkörét, időhatárait, méretét, hozzáférhetőségét, a MANCI alapján készülő kiadványokat és további feldolgozási kérdéseket.

Természetesen e cikk keretében sem módomban, sem felhatalmazásom nincs arra, hogy ezt a dokumentumot részletesen ismertessem, de néhány részletét kiemelem, annál is inkább, mert vizsgálati módszerét alkalmasnak és követendőnek tartom arra, hogy választ keressünk a teljes nemzeti cikcrepertorium megvalósíthatóságának újragondolásakor. Remélem azt is, hogy a teljes tanulmány publikálására minél előbb sor kerül. Néhány, az elemzésben szereplő alapvető kérdést azonban majd az olvasók elé tárok, és egyúttal elnézést kérek a szerzőktől, hogy nem jelzem az egyes mondatoknál a szó szerinti idézés tényét.

Az egész téma szempontjából a valamennyiünket érdeklő, következő kérdésekre térek ki:

- Hány szervezeti egységben folyik az OSZK-ban cikkkfeldolgozás?
- Mi az OSZK feladatköre a repertorizálás terén?
- Mire terjedjen ki a gyűjtőkör?
- Mit ír elő törvény, jogszabály?
- Kielégíti-e a felhasználói igényeket a jelenlegi IKER?
- Szükség van-e országos sajtorepertoriumra, és kiknek van rá szükségük?
- Kik a lehetséges szereplői egy nemzeti cikcrepertoriumnak?

Hány szervezeti egységben folyik az OSZK-ban cikkkfeldolgozás?

Három szervezeti egység dolgoz fel cikkeket:

- az MNB Sajtorepertorium Szerkesztősége,
- a Hungarika Dokumentációs Osztály,
- a Könyvtártudományi Szakkönyvtár.

Van-e átfedés gyűjtőkörükben?

A repertorium és a hungarika információ adatbázis között sosem volt átfedés, hiszen az egyik csak a hazai kiadványokban megjelenő cikkeket, a másik kizárólag külföldi kiadványok cikkeket dolgozza fel.

A repertorium és a MANCI között volt átfedés a könyvtártudományi és a könyvtörténeti cikkeknél, de ezeket a műhelyek belső egyeztetéssel és munkaszervezéssel 1998-tól megszüntették.

A MANCI és a hungarika információ között még jelenleg is van átfedés, mert a MANCI – gyűjtőköre miatt – nem mondhat le a hungarikumok feldolgozásáról. A MANCI a hazai és a külföldi irodalmat egyaránt feltárja, a hazait szakterületéből adódóan teljeskörűen, a külföldit erősen válogatva.

Mi az OSZK feladatköre a repertorizálás terén?

Úgy gondolom, hogy az MNB több mint fél évszázadot megélt cikcrepertóriuma – jobban mondva a háttérben álló adatbázis – nem szüntethető meg egyik napról a másikra. Komoly hagyományai vannak, hiszen 57 évfolyamon keresztül szolgálta a könyvtári tájékoztatást. Az OSZK egy, az NKÖM és a Könyvtári Kuratórium által jóváhagyott dokumentumban, amely az OSZK stratégiai céljait és cselekvési tervét fogalmazta meg a 2002-től 2004-ig terjedő évekre, azt írta le, hogy: „Az IKB [1] és az IKER [2] adatbázisoknak az integrált könyvtári rendszerbe való konvertálása után lehetőség nyílik az időszaki kiadványok válogatott cikkeinek online adatbázisban való továbbépítésére, együttműködve más könyvtárakkal, amelyek az egyes szakterületek feldolgozásáért felelnek. Az együttműködés feltétele a megfelelő hálózati összeköttetés és az Amicus kliensek megléte.

Jelenlegi állapot: Sem az IKER, sem az IKB nincs még betöltve az Amicusba [Az IKB betöltésére néhány napon belül sor kerül. – A szerző]. Az időszaki kiadványok cikkeinek feldolgozása osztottan működik több könyvtárban – különböző gépesítettségi szinten és különböző adatbázisokban, különböző adatbázis-kezelőkkel.”

A megvalósítás eszköze: „Egyetlen központi adatbázis, melyet több telephelyről építenek azonos szoftver használatával, azonos elvek alapján” [3]. Elméleti vezérfonalként a stratégiai terv *Vajda Erik* [4] 1994-es tanulmányát közölte, amely a megvalósítás tényleges módját illetően kiegészítendő.

A stratégiai tervben megfogalmazottak megvalósításának záloga a szükséges feltételek megléte, megteremtése, ami egyrészt a személyi és dologi költségek biztosítását, másrészt a beruházásokat, azaz mindenképpen anyagi források mozgósítását jelenti. A feladat ellátásához azonban pénzeszközök nem állnak az OSZK rendelkezésére. Az IKER-ben a feldolgozást mindössze hat munkatárs végzi. Sem a MANCI, sem a Hungarika Információ Adatbázis építéséhez nem elegendők a személyi és az anyagi források, főként, ha figyelembe vesszük, hogy újrafogalmazott, jelentős fejlesztéseket igénylő feladataikat teljeskörűen kívánják ellátni. Az OSZK vezetése úgy látja helyesnek, ha a meglévő erőket, azaz az IKER munkatársi gárdáját e két utóbbi területre csoportosítja át.

Mi lehet – lesz – az OSZK újrafogalmazott feladata?

Felmerült egy olyan elgondolás, miszerint az OSZK-nak kizárólag a saját szakkönyvtári gyűjtőkörébe tartozó folyóiratcikkeket kellene feldolgoznia. Az OSZK gyűjti a magyar irodalom, nyelvtudomány és történettudomány műveléséhez szükséges hazai és külföldi irodalmat, a könyvtörténeti (könyv-, írás-, nyomdászat-, könyvkötés-, könyvkiadás-, könyvkereskedeleml- és sajtótörténeti) szakirodalmat. A három említett adatbázis közül az IKER új gyűjtőköre vállalná a hazai sajtóban megjelenő irodalom- és történettudományi cikkek feltárását. A figyelt periodikumokból a tárgykörbe tartozó cikkeket teljeskörűen dolgozná fel. Az induló adatbázis 74 szakfolyóiratból és 166 vegyes tartalmú időszak kiadványból állna, azaz összesen 240 címből. A kétségtelen személyzeti és anyagi források hiánya miatt azonban, az OSZK vezetése szerint, ez a merítés is túlságosan soknak tűnik ahhoz, hogy maradéktalanul és lehetőség szerint naprakészen vállalni lehessen a feldolgozást.

Az OSZK vezetése úgy véli, hogy a repertórium eddigi, válogató gyűjtőköre zavaró, nem szolgálja kellőképpen a tudományos kutatást, kijelenti egyúttal, hogy a szakterületi cikkbibliográfiák elkészítése az akadémiai intézmények feladata. Ezek a bibliográfiák integrálhatók az OSZK által felvállalt és gondozott cikkadatbázisba.

A legfontosabb szakterületek, amelyeket az OSZK-nak vállalnia kell: a könyvtörténet – tágran értelmezve: az írás-, könyv-, nyomdászat-, sajtó- és könyvtártörténet, könyvművészet, kötés- és illusztrációtörténet, a könyvkiadás és könyvkereskedele-

lem története és az olvasástörténet – , mindez a Kárpát-medencére, voltaképpen a mindenkori Magyarországra kiterjedően. Ez azért kiemelt terület, mert a nemzeti könyvtár alapvető feladatából, a nemzeti kiadványtermés megőrzéséből, könyvmúzeum voltából következik, és nincs másik magyarországi könyvtár, amely a nemzetinél teljesebben feltárhatja az idevágó irodalmat.

A bőségesen értelmezett szakterület irodalmát teljességre törekvően kell feldolgozni, vagyis az nem köthető rögzített folyóiratjegyzékhez, hanem a szórványanyagot is be kell gyűjteni.

A magyar könyvtári szakirodalom teljességre törekvő feltárása, valamint a szakterületi hungarikumok számbavétele ugyancsak az OSZK feladata, mert egyedüli magyarországi szakkönyvtára az OSZK-ban működik.

A MANCI adatbázis teljességre törekedve tartalmazza a magyar könyvtári vonatkozású cikkirodalmat, és szándékában áll a könyvtári cikkirodalom retrospektív feldolgozása, aminek keretében minden magyar könyvtári időszaki kiadványt indulásától kezdve repertorizál. Ezt a célkitűzést nem becsülhetjük le, hiszen mindannyiunk számára rendkívüli jelentőséggel bír. (Zárójelben jegyzem meg: más kérdés, hogy mit veszít, vagy mihez nem jut hozzá a nem könyvtáros felhasználó.) A külföldi szakirodalomból a MANCI válogatva dolgozza fel a könyvtár- és tájékoztatástudomány, könyv- és könyvtártörténet anyagát, beleértve a legfontosabb hungarikum cikkeket.

A Hungarika Információ Adatbázis feladata a külföldi irodalom alapján a hungarológia alaptémáinak feldolgozása az irodalom, történelem, nyelv és néprajz területén, a művelődéstörténet: iskola, egyház, könyvkiadás, valamint a kisebbségi helyzet, politikai, gazdasági és szociológiai vonatkozásaival együtt.

Az OSZK vezetőségének álláspontja

Az OSZK vezetése nem vetette el vagy kérdőjelezte meg eleve a teljes körű repertórium gondolatát, illetve annak szükségességét, de megvalósítását nem tekinti az OSZK feladatának, abból csak az előbbieken ismertetett szakterületek feldolgozását sajátjának. Monok István főigazgató úgy véli, hogy az akadémiai intézetek párhuzamosan építik internetes szakkönyvtárjukat, minek következtében rendkívül sok a párhuzamos feldolgozás.

Aggályaim ellenére ő meg van győződve arról, hogy a nemzeti cikkbibliográfia – tekintetbe véve a szakkönyvtárakban, a megyei könyvtárakban és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban folyó feldolgozásokat –, előbb-utóbb működni fog. Afelől sincsenek kétségei, hogy a fenntartó jóvá fogja hagyni a tervezett lépést, azaz a jelenlegi cikkrepertóriumnak az OSZK-n belüli befagyasztását.

Az OSZK Nemzeti Bibliográfiai Központja vezetőjének aggályai

A vezetői értekezleten, amely a kérdést tárgyalta, a Nemzeti Bibliográfiai Központ vezetőjeként aggodalmamat fejeztem ki, miszerint semmi garanciát nem látok arra, hogy akadémiai vagy tudományos kutatóintézetek, ezek között is a nyelvtudomány, a történettudomány és az irodalomtudomány terén komoly lépéseket tettek volna saját szakterületük cikkrepertóriumainak kezdeményeire; ezeknek nyomuk sincs a weben.

Arra sem látok garanciát, hogy kutatóintézeti munkatársak vagy könyvtárosok egységes, szabványos feldolgozással törekednének cikkadatbázisok építésére, amelyeket, mondjuk, az OSZK és más szakkönyvtárak országos adatbázissá tudnának kiegészíteni. Fő aggályom, hogy a kutatóintézetekben nem állnak rendelkezésre a forrásdokumentumok, főként a vegyes tartalmú időszakos kiadványok tekintetében, hiszen a köteles példányok révén ezek az OSZK-ban vannak meg a legteljesebb mértékben.

Ugyanakkor be kellett látnom, hogy a fokozatos és könyörtelen létszámleépítés következtében a hatfős munkatársi gárda nem tudja elvégezni az IKER naprakész építését – hagyományos gyűjtőköre szerint évenként 11-12 ezer cikk igényes feldolgozását –, azaz évek óta komoly lemaradásokkal küzd. Bevallom, magam is a mellé tettem le a voksot, hogy ne vállalkozzunk olyasmire, ami eleve kudarca van ítélve. Felmerül azonban a kérdés, hogy milyen tájékoztatói eszközök fogják betölteni azt a funkciót, amelyet – most ne vitassuk, hogy milyen frissességgel – a repertórium, és főként a weben elérhető, rendkívül felhasználóbarát IKER adatbázis betölt, jobban mondva betöltött.

Mit ír elő törvény, jogszabály?

Az 1997. évi 140-es törvény III. része, a nyilvános könyvtári ellátásról, III. fejezetében a 60. § rendel-

kezik a nyilvános könyvtári ellátás rendszerének működtetését és fejlesztését segítő központi szolgáltatásokról: b) pontjában szerepel e szolgáltatások között: „a Magyarországon keletkezett sajtótermékek kötelespéldány-szolgáltatáson alapuló teljes körű gyűjtése, egyéb, Magyarországon keletkezett dokumentumok, valamint a külföldi hungarikumok gyűjtése, továbbá *mindezek* megőrzése, *bibliográfiai számbavétele* és rendelkezésre bocsátása, továbbá a kötelespéldányok elosztása”.

A bibliográfiai számbavétel tehát központi szolgáltatásnak minősül.

A IV. fejezet részletezi a nemzeti könyvtári feladatokat. A 61. § 4. pontjától kezdődően a következőket találjuk: „... a nemzeti könyvtár alapfeladatai: a) a Magyarországon keletkezett sajtótermékek kötelespéldány-szolgáltatásra alapozott gyűjtése, megőrzése, szétosztása, b) a külföldön megjelent hungarikumok teljességre törekvő gyűjtése, feltárása, megőrzése, ... d) a *nemzeti bibliográfia készítése.*”

Kétségbevonhatatlan tény, hogy „sajtótermékekről”, gyűjtésükről, megőrzésükről és „nemzeti bibliográfia készítéséről” rendelkezik a törvény, és nem arról, hogy ez a bibliográfiai számbavétel milyen mélységű, milyen részletező legyen.

Az OSZK alapító okirata is sommásan intézi el a nemzeti bibliográfia kérdését, amennyiben azt írja le a 2000-ben, a *Kulturális Közlönyben* megjelentek szerint, hogy az OSZK

„2. d) készíti és kiadja a Magyar Nemzeti Bibliográfiát”.

Törvény és jogszabály tehát nem mondja ki szó szerint sem azt, hogy a cikkrepertórium a nemzeti bibliográfiai rendszer része, sem azt, hogy ennek felelőse az OSZK.

A könyvtárnak az NKÖM által 2001-ben jóváhagyott Szervezeti és Működési Szabályzata ugyan még magába foglalja, hogy az MNB Sajtórepertórium Szerkesztősége feladatköre:

„ – az MNB Időszaki Kiadványok Repertórium gyűjtőköri szempontjainak alapján a köteles példányként beérkezett periodikumok válogatása, a forrásbázis karbantartása;

– a társadalom- és természettudományi cikkanyag bibliográfiai leírása, szakozása, tárgyszavazása és revíziója az IKER adatbázisban, különböző outpu-

tok (MNB Időszaki Kiadványok Repertórium, évi 12 füzet, MNB Sajtórepertórium CD-ROM évente kétszeri) szerkesztése.”

A fenntartónak jóvá kell tehát hagynia az SZMSZ módosítására tett javaslatot, miszerint az MNB Sajtórepertórium szervezeti egysége szűnjön meg. Tegyük fel ezek után a kérdést:

Kielégíti-e a felhasználói igényeket a jelenlegi MNB IKR – IKER?

Ha abból indulunk ki, hogy a teljes könyvtárhasználói kör számára releváns információt nyújt-e az MNB IKR a hazai cikkeirodalomból, egyértelmű a nemleges a válasz. Ezt tényként számosan kifejtették a vonatkozó szakirodalomban, Vajda Erik többször idézett tanulmánya is megállapította. Az is bizonyos, hogy a hasonló magyar tájékoztatói eszközök számos duplum tételt tartalmaznak a koordinátlanság miatt, valamint tény, hogy a sok erőfeszítés ellenére jócskán maradnak fehér foltok.

Mi a cél?

Feltételezem, hogy a hazai könyvtárosi és könyvtárhasználói kör számára optimális megoldást és tájékoztatói eszközt egy teljes körű hazai cikkadatbázis megvalósítása jelentené.

Jogos az igény és jogos a könyvtárak részéről a megvalósíthatóságra való törekvés. Mi több, nemcsak bibliográfiai számbavételt igényel a mai felhasználó, hanem azt is, hogy ha rátalált a kívánatos cikk, cikkek adataira, magukat a közleményeket is olvashassa. Ma már van erre technikai lehetőség, sok periodikum esetében megvalósulhat a teljes szövegű, hálózati hozzáférés, más esetekre szolgál a lelőhely-tájékoztató és a könyvtárközi kölcsönzés, másolatszolgáltatás.

A célt és a megvalósíthatóság alternatíváit Vajda Erik tanulmánya világosan megfogalmazta, rögzítette. Hozzátehetünk-e mi ehhez még valamit? Van-e a magyar könyvtárosi közösségnek akarata, ereje, és vannak-e eszközei a teljes cikkrepertórium megvalósítására? Úgy gondolom, el kell ezen gondolkodnunk, meg kell fogalmaznunk céljainkat és igényeinket, ki kell dolgoznunk cselekvési tervünket és a megvalósítás aprólékos lépéseit, a költségek és a várt haszon elemzésére is kiterjedően.

Az említett OSZK vezetői döntés is egy ilyen megoldás keresésére készíti a szakmát. Ha szembe találjuk magunkat valaminek a hiányával, és a hiányt meg akarjuk szüntetni, az ösztönzője kell hogy legyen cselekvéseinknek. Ha elfogadjuk a nem kielégítő, a régi beidegződésen és gyakorlaton alapuló hiányos megoldásokat, nem születhet új, eredményesebb, szélesebb felhasználói kört szolgáló, jól működő munkamegosztáson alapuló cikkrepertórium.

A cél elérésének módja

Mi lehet a cél elérésének módja, ha elérendő célként egy online nemzeti cikkbibliográfia adatbázis felállítását tartjuk kívánatosnak?

Pályázat szakmai összefogással, könyvtárak konzorciumával

Elsőként a fenntartó minisztérium elvi beleegyezésének megnyerése, majd a mai környezetben való megvalósítás kidolgozásához szükséges pályázati forrás elnyerésére van szükség. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy önmagában a hálózat és az ott véletlenszerűen felbukkanó tartalom nem jelent megoldást. Esetünkben a hálózaton hozzáférhető, szisztematikusan épített online adatbázis van olyan hasznos, mint a sokszor véletlenszerűen, összehangolatlan módon támogatott digitalizációs projektek látványos megvalósítása. Meg kell győzni a döntéshozókat arról, hogy egy online nemzeti cikkadatbázis a tartalomhoz való hozzáférés elsőrendű eszköze, amely minden szinten szolgálja az állampolgár informálását, ennél fogva megéri a ráfordítást. Van már előttünk példa, éppen az ez évtől működő MOKKA. Tűzzük ki célként a cikk-MOKKA megvalósítását. Könyvtárak konzorciuma pályázzon, először tanulmány készítésére.

Mire terjedjen ki egy újabb pályázati tanulmány?

Teljeskörűen mérje fel a létező cikkadatbázisokat, sorolja fel folyóiratcímek szerint, mely intézmény mely címekeket dolgozza fel tartósan és szakmailag hitelesen, megbízhatóan. Kiindulópontként tételizzük fel, hogy az egyes tudományterületi szakfolyóiratok cikkeinek feldolgozásáért a tudományterületi szakkönyvtárak lesznek felelősek. Minden egyéb esetben az egyes címeknek – napi- és hetilapok, vegyes tartalmú időszaki kiadványok, irodalmi lapok, főként helyismereti anyagot tartalmazó

periodikumok – gazdára kell találniuk. Természetesen számba kell venni a feldolgozási körbe bevonandó címeket. Ehhez az Időszaki Kiadványok Bibliográfiája adatbázis-elemzése alapvető támpontul szolgál. Meg kell találni a forrásdokumentumok őrzési és feldolgozási helyét. Hazai területen nyilvánvaló, hogy a köteles példányban részeseülő könyvtárak döntő szerepet játszanak, de ugyanilyen fontosak a szakkönyvtárak, a felsőoktatási, a megyei és a települési könyvtárak. Meg kell egyezni a feldolgozási szintben, azaz abban, hogy mely közleményekre terjedjen ki. A forrásdokumentumok számának felmérésevel együtt becslést kell készíteni a feldolgozásban számba jövő cikkek számáról is. Az egyes címek gazdáinak egységes, szabványos leírást kell készíteniük a cikkekről, kiegészítve azokat a szabványos besorolási adatokkal, és a rekordokat közös adatbázisba töltve vagy közös adatbázisban létrehozva egyesíteniük. Egyedül ilyen módon lehet kiküszöbölni a párhuzamos feldolgozásokat, és megvalósítani az egységes nemzeti cikkadatbázist. Ez természetesen nem zárja ki helyi, intézményi adatbázisok létét vagy gazdagabb tartalmát.

Hogyan és hol pályázzunk?

Úgy vélem, hogy meg kell keresni, vagy várni kell arra a pályázati kiírásra, amely tartalomszolgáltatást támogat, mégpedig az EU előtt is fontos témakörben. A potenciális résztvevőknek konzorciumként kell pályázniuk a nemzeti cikkrepertórium létrehozására, fenntartására. A pályázatnak ki kell térnie a megvalósíthatóság részleteire, feltételeire, *be kell bizonyítani a célkitűzés hasznosságát, illetve a megvalósítás elmaradásának károosságát.* Mindezeket előkészíthetjük, megtárgyalhatjuk szélesebb körben, a szakajtóban.

Indokoljuk azt, hogy miért nem célszerű kizárni a Magyar Nemzeti Bibliográfia rendszeréből a cikkeket. A Könyvtárosok kézikönyve 2. kötetében az MNB-t tárgyaló fejezet – *Murányi Lajos* munkája – az IKR-t még a nemzeti bibliográfia részeként írta le, és a jóval szélesebb körű feldolgozás lehetőségeiről Vajda Erik tanulmányára hivatkozott. Felidézte az 1990-es debreceni bibliográfiai értekezletet, ahol a kurrens nemzeti bibliográfia területén szükségesnek látták az időszaki kiadványok repertóriumára és más cikkbibliográfiai munkálatok közötti kooperáció szélesítését.

A retrospektív digitalizálási terv

Biztató hírként addig is közölhetem, hogy „Az Országos Széchényi Könyvtár digitalizálási gyakorlata és tervei” című, miniszteriális szintekre felterjesztett dokumentum, illetve annak az „MNB Sajtórepertórium 1946-tól 2002-ig” fejezete célként tűzte ki: A nyomtatásban megjelent és részben vagy egészben adatbázisban tárolt sajtórepertórium egységes, a weben hozzáférhető adatbázisba szervezését, a kutatás és a tájékoztatás számára a hasznosíthatóság biztosítását, az EPA, az elektronikus periodika archívumban a teljes szövegű cikkekhez való hozzáférés megvalósítását.

Ennek jelenlegi állapota: az 1946 és 2002 közötti időszak tárgy- és névmutatója helyi hozzáférésű adatbázisban áll rendelkezésre. Az 1993 és 2002 közötti bibliográfiai tételek és mutatók MicroISIS alapú, a weben is hozzáférhető adatbázisban található, mintegy 140 000 tétel.

A digitalizálás módszere: a csak nyomtatásban meglévő kötetek teljes anyagának adatbázisba rögzítése. A már létező és a kéziratos anyag rögzítésének eredményeként létrejövő adatbázisok közös adatbázisba konvertálása.

Mindezek megvalósításának eszköze: az OSZK-n belül két-három fős munkacsoport felállítása az irányításhoz és az ellenőrzéshez, az anyag rögzítéséhez külső cég igénybevétele.

Pillanatnyilag itt tartunk. Előttünk a kérdés, hogyan tovább? A tények felsorolását és javaslataimat gondolatébresztőnek, vitaindítóknak szántam, várom a kollégák és a repertórium használóinak véleményét, észrevételeit, javaslatait.

Irodalom

- [1] IKB Magyar Periodika Adatbázis.
URL: http://w3.oszk.hu/ikb_h.htm
- [2] Időszaki Kiadványok Repertórium.
URL: <http://w.3.oszk.hu/rep.htm>
- [3] Az OSZK stratégiai céljai és cselekvési terve, 2002–2004. p. 27.
- [4] VAJDA Erik: Időszaki kiadványok válogatott cikkeinek online adatbázisa kooperációs partnerek együttműködésével. Budapest, OSZK-KMK, 1994. 57 p.

Beérkezett: 2003. V. 14-én.